

Віра Василівна Холодна (1893-1919), яку Олександр Вертинський назвав королевою екрану і якій він, мабуть, сам того не бажаючи, передрік у своєму вірші «Твої руки пахнуть ладаном» блискуче, але коротке життя, встигла попрацювати у кіно тільки п'ять років. Минув 81 рік, коли під час зйомок в Одесі фільму «Княжна Тараканова» вона застудилась і захворіла на «іспанку». Пролежала вісім днів і 16 лютого 1919 року померла від запалення легенів.

Юрій
Шлапак

37

■ Віра Холодна.

Фото з Музею
Національної кіностудії
ім. О. Довженка.

Віра Холодна: ПРАВДА І ВИМИСЕЛ

Незважаючи на те, що на похороні В.Холодної була вся Одеса, а в московському Держфільмофонді досі зберігаються кінозйомки цієї трагічної події, після смерті артистки виникло кілька сенсаційних версій (чому, звісно, сприяв неспокійний час): 1. Холодна була таємно розстріляна інтервентами як «червона розвідниця». 2. Холодна працювала на «білих», і її розстріляли революційні матроси на крейсері «Алмаз», а тіло кинули у море. 3. Холодну задушив через ревності денікінський генерал Гришин-Алмазов. 4. Вона загинула від запаху білих лілій, які надіслав їй французький консул. 5. Холодна була міжнародною шпигункою на зразок Мата Харі, і її врешті було отруєно.

Певно, всі ці дивовижні вигадки і красиві легенди можна пояснити відсутністю документальних відомостей про життя В.Холодної і тим, що створені нею кінообрази ототожнювали з нею самою, і шаленим успіхом, і її несподіваним відходом у розквіт слави і здібностей.

Народилася В.Холодна у Полтаві 1883 року. Її батько був учителем. Коли Вірі виповнилося два роки, родина переїхала до Москви. У десять років вона втратила батька, який помер від грудної жаби.

Про сцену мріяла з дитинства. Певний час навчалася в балетному училищі Великого театру, однак через неузгодженість думок з цього приводу в сімейному колі, була змушена залишити його і закінчити звичайну гімназію, де брала участь в аматорських виставах і концертах, читала вірші.

У сімнадцять років Холодна взяла шлюб з юристом. Але потяг до сцени та екрану був непереборним. В 1914 році вона приходить до одного з найвідоміших тогочасних режисерів В.Гардіна. Так майбутня кінозірка вперше з'явилася на екрані в епізоді фільму «Анна Кареніна». Однак ніяких особливих даних у дебютантки Гардін не помітив. Натомість її рідкісні можливості гідно поцінували інші: кінорежисер Є.Бауер та представник кінофабрики «Ханжонков і компанія» М.Туркін. І ось Холодна вже виконує головну роль у фільмі «Пісня торжествуючого кохання» (1915). Її партнером виступив актор Малого театру В.Полонський.

Успіх фільму перевершив усі сподівання. Публіка зустріла його з нечуваним захватом. Був задоволений і Ханжонков: він укладає з нею трирічний контракт.

В тому ж таки 1915 році вона виконує головні ролі у фільмах «Діти століття», «Полум'я неба», «Діти Ванюшина», «Пробудження».

1916 року В.Холодна разом з В.Полонським та І.Перестіані грає в знаменитому фільмі «Життя за життя» і завдяки цьому стає найпопулярнішою кінозіркою Росії.

На хвилі бурхливого успіху, відпрацювавши рік у Ханжонкова, Віра Холодна переходить на кінофабрику Харитонова, котрий, не рахуючись з витратами, сплачує Ханжонкову потрібну суму грошей за розірвання попереднього контракту. Цей крок Холодної сучасники пояснювали бажанням спробувати себе в більш серйозних фільмах і казковими гонорарами, обіцяними Харитоновим. Разом з нею до нового господаря перейшов і режисер Петро Чардинін, який став практично єдиним постановником тих фільмів, в яких вона згодом грала. Щоправда, Чардинін не ставив перед виконавицею складних завдань, а лише повторював з фільму у фільм звичний для неї і глядачів образ красивої і сумної жінки, покинутої або ошуканої. Жіночною і неповторно ліричною вона була у фільмах «Останнє танго», «Живий труп», «Мовчи, сум, мовчи!», «Жінка, яка винайшла кохання». Пронизливий погляд глибоких сірих (іноді вони здавалися навіть чорними) неповторних очей з довгими густими віями запам'ятовувався. Таланту перевтілення, властивого Івану Мозжухіну, В.Холодна не мала, але, безумовно, була яскраво обдарованою артистичною натурою.

Видатний театральний режисер К.Станіславський бачив у ній можливу виконавицю ролі Катерини в «Грозі» Островського.

В останні два роки свого життя вона часто виступала на естраді, де проникливо співала романси — в неї був гарний голос красивого тембру.

Повною мірою свої акторські можливості В.Холодна розкрити не встигла. Тому причину її феноменальної популярності слід вбачати в іншому: створені нею кінообрази чарували тодішніх глядачів, сприймалися як недосяжний ідеал.

В житті Холодна була звичайною жінкою, понад усе любила свій дім, родину, дочок Євгенію та Нонну. В

тому ж таки 1919 році, коли не стало їх матері, на кораблі «Македонія» вони назавжди залишили Батьківщину, виїхавши з Одеси до Америки. Через 70 років у далекому Сан-Франциско їх розшукав український кінорежисер-документаліст Сергій Буковський і зняв у своєму фільмі «Знак — тире» (1992). Сестри п'ють чай, згадують минуле, Одесу, Росію, маму, співають її улюблені романси, зокрема О.Вертинського. У тканину кінооповіді вплетено також фрагменти фільмів за участю В.Холодної. Незрівнянна магія німого екрану зачаровує і нині.

По святах Холодна готувала свої улюблені страви — салат олів'є та рибу під майонезом. Мала таку слабкість: читаючи або працюючи над роллю, з'їдала величезну кількість чорних сухарів із сіллю. Викрійки капелюхів та суконь робила сама.

Їй подобались фільми за участю В.Маяковського («Панночка і хуліган», «Не для грошей народився», «Закованная фильмой»).

Віра Холодна любила свою Батьківщину. У 1918 році вона говорила: «Якщо нам пропонують великі гроші закордонні фірми, то значить нас там високо цінують. Але розлучитися з Росією нині, в ці важкі для неї часи, було б злочином, і я цього не зроблю».

В поведінці Холодної не було жодних ознак «зіркової хвороби». Вона залюбки брала участь в благодійних концертах. Під час перегляду непоміченою і невпізнаною заходила до якого-небудь кінотеатру на околиці і спостерігала, як глядачі сприймають її фільми.

В день її смерті в Москві було відмінено вистави в усіх театрах, у МХАТі проведено громадську панахиду. Останній шлях Віри Василівни проходив при надзвичайному зібранні народу. Всі, хто її знав, любив її фільми, віддали останню шану.

І коли ми дивимось заключні кадри фільму М.Михалкова «Раба кохання», в яких головна героїня — кінозірка початку століття Ольга Вознесенська (О.Соловей), повторюючи «Так не можна жити, панове!», їде в некерованому вагоні в невідоме, мені здається, що це сама Віра Холодна прямує до нас через десятиріччя.